

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ

VIJEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA

Komisija za ocjenu magistarskog rada Danke Vuletić
„SOCIJALNA INKLUZIJA ROMA I EGIPĆANA U OSNOVNOJ ŠKOLI:
STUDIJA SLUČAJA U OŠ „MILEVA LAJOVIĆ LALATOVIĆ “

I Z V J E Š T A J

Danka Vuletić, studentkinja postdiplomskih studija na Studijskom programu za inkluzivno obrazovanje na Filozofskom fakultetu u Nikšiću uradila je magistarski rad na temu **„Socijalna inkluzija Roma i Egipćana u osnovnoj školi: Studija slučaja u OŠ „Mileva Lajović Lalatović.“**

Tema ovog rada je odobrena 12.12.201-. godine na sjednici Nastavno-naučnog vijeća Filozofskog fakulteta i odabrana komisija za njegovu ocjenu, u sastavu: doc.dr Biljana Maslovarić (mentorka) prof. dr Tatjana Novović i doc.dr Rade Šarović. Kandidatkinja je sa najvišim ocjenama (A) položila sve ispite predviđene nastavnim planom i programom magistarskih studija Inkluzivno obrazovanje. Nakon temeljnog pregleda rada, Komisija ima čast da Vijeću podnese sljedeći izvještaj.

Inkluzivno obrazovanje predstavlja najznačajniju tekovinu reforme obrazovanja u Crnoj Gori. Ono se temelji na osnovnim ljudskim pravima i slobodama i, u skladu sa tim, teži da obezbjedi takve uslove u školi koji će omogućiti svakom djetetu svestran razvoj u skladu sa njegovim sposobnostima i mogućnostima bez obzira na njegov pol, rasu, religiju, maternji jezik, socijalni ili zdravstveni status te se prenebjegava činjenica da inkluzivno obrazovanje ima značajan socijalni aspekt, a koji se odnosi na uključivanje ranjivih grupa kako bi se spriječila njihova segregacija i marginalizacija.

Škola je, nakon porodice, glavni posrednik socijalizacije kroz koji djeca ne dobijaju samo akademsko obrazovanje, već oni uče i o sopstvenom kulturnom kodu/identitetu. Ovaj kulturni kod treba da bude otvoren prema drugim kulturama, religijama i različitim životnim stilovima. Uloga škole kao prostora u kojoj se stvara ambijent za dobrodošlicu, dodatnu socijalizaciju i uključivanje djece koja dolaze iz manjinskih grupa je nezamjenljiva.

Učešće u procesu obrazovanja ili isključenje iz tog procesa (dobrovoljno ili ne) moralo bi se smatrati važnim društvenim signalom. U prevenciji socijalnog isključivanja škola ima ključnu ulogu. Njen zadatak je da osigura okruženje koje će spriječiti odustajanje od obrazovanja tako što će svaki učenik u njoj steći znanja, vještine i stavove na način koji odgovara uzrastu i sposobnosti svakog djeteta. Obrazovni sistem u Crnoj Gori je formalno otvoren za svu djecu bez obzira na jezik, rasu, nacionalnu ili vjersku pripadnost i sl. Inkluzivno obrazovanje se smatra najefikasnijim načinom obezbjeđivanja obrazovanja za sve, poštujući principe jednakosti, očuvanja dostojanstva i identiteta svakog pojedinca. I pored toga, pripadnici RE populacije se smatraju grupacijom koja je najpodložnija socijalnoj isključenosti u Crnoj Gori.

Vuletić naglašava poseban značaj kvaliteta rada i strategijama podučavanja nastavnika koji kroz interakciju doprinosi razvoj identiteta kod učenika, pružaju im podsticaj za njihovo učenje, odnosno da kvalitet rada nastavnika zavisi i od toga koliko pažnje posvećuje svakom učeniku pojedinačno i uvažavaju principa individualizacije tokom (i van) nastavnog procesa. Takođe, primjena saradničkog učenja u organizovanju nastave kojem je cilj zajedničko rješavanje problema, vodi razvoju intelektualnih i socijalnih umijeća. Isto tako, rad na projektima osigurava važne kontekste vršnjačke interakcije koja unaprijeđuje socijalnu kompetenciju i učenički razvoj. Vuletić naglašava da neki postupci nastavnika jače utiču na razvijanje socijalnih vještina kod učenika ali takođe, postoje i neki postupci nastavnika koji slabije utiču na razvijanje interakcija socijalnih vještina i znanja. U radu su istaknute i analizirane sve one aktivnosti kojima se pospješuje razvoj socijalne inkluzije. Istaknut značaj koji ima izbor metoda i oblika rada u nastavi, primjena različitih nastavnih sredstava i raznovrsnog didaktičkog materijala, obogaćivanje nastavnih sadržaja sa sadržajima koji su u skladu sa dječjim interesovanjima, znanjima i iskustvima, ukazivanje učenicima na primjenjivost nastavnog sadržaja u svakodnevnom životu, stvaranja

nastavnih situacija u kojima će učenici imati mogućnost izbora, kako u pogledu izbora sadržaja, tako i u pogledu izbora aktivnosti i izbora različitih izvora znanja, većeg uvažavanja individualnih razlika učenika, stvaranje ambijenta u učionici koji će podsticati razvoj dječijeg interesovanja, posebno u dijelu uvažavanja različitosti i razvijanja interkulturalne osjetljivosti u odjeljenju/školi.

Vuletić posebno ističe da je ključna promjena koja treba da se desi u nastavnom procesu, ona koja se tiče promjene uloge nastavnika, odnosno preusmjeravanja aktivnosti nastavnika sa pripremanja i prenošenja obrazovnog sadržaja učenicima, na kreiranje nastavnog procesa koji će razvijati stepen socijalizacije RE učenika u Osnovnoj školi „Mileva Lajović- Lalatović“ kako bi se podigao stepen efikasnosti u pravcu njihovog daljeg uključivanja u sistem obrazovanja na svim nivoima. Vuletić ukazuje na značaj pozitivnih vrijednosti, tolerancije i učeničke solidarnosti, uzajamnog pomaganja i drugarstva, upoznavanja sa različitim kulturama, ali i skreće pažnju na potrebu preventivnog djelovanja za smanjivanje netrpeljivosti, stereotipa i predrasuda neromske djece i nastavnika prema učenicima romske populacije.

Magistarski rad Danke Vuletić odlikuje se nesumnjivom novinom i originalnošću. Naime, istraživanje koje je kandidatkinja realizovala u okviru svog rada ima posebnu vrijednost, zato što je doprinijelo stvaranju empirijske slike, a ne samo one pretpostavljene, koja se često uzima kao jedina validna, već se u radu iznose rezultati istraživanja dobijenih 2008.godine, i upoređuju se sa rezultatima istraživanja dobijenih novim istraživačkim postupkom, gdje će se pokazati da li je došlo do kvalitetne promjene u stepenu socijalne inkluzije u osnovnoj školi u odnosu na vremensku distancu od osam godina.

Istraživanja ovakvog tipa smatramo izuzetno vrijednim segmentima ukupne analize i vrjednovanja našeg vaspitno-obrazovnog sistema, posebno po pitanju socijalne integracije i društvene inkluzije RE populacije.

Magistarska teza kandidata Danke Vuletić napisana je na 125 stranica teksta (sa proredom 1.5), standardnog formata A4. Iz perspektive tehnike i metodologije naučnog rada, teza zadovoljava neophodne akademske standarde u pogledu strukturnog i kompozicionog uobličenja osnovnog sadržaja. Rad je adekvatno koncipiran i strukturisan, a napisan je uz poštovanje relevantnih naučno-metodoloških načela.

Osim tekstualnog dijela, rad sadrži i 11 tabela i grafikona. Metodološki posmatrano, u radu je upotrijebljeno više savremenih naučnih pristupa u rasvjetljavanju date problematike, i to racionalno-deduktivni, empirijsko-induktivni i matematičko-statistički.

Rad je formalno struktuiran kroz sljedeće kompozicione cjeline:

- Izvod rada
- Abstract (na engleskom jeziku),
- Uvod
- Teoretski pristup istraživanju/definisanje osnovnih pojmova
- Demografski podaci o RE populaciji u Crnoj Gori
- Djeca RE populacije i formalno obrazovanje
- Socijalna inkluzija u JUOŠ „Mileva Lajović Lalatović“
- Struktura naučno-istraživačkog rada
- Idejni dio naučno-istraživačkog rada
- Studijski dio naučno-istraživačkog rada
- Tehnički dio naučno-istraživačkog projekta
- Obrada i interpretacija rezultata istraživanja
- Zaključna razmatranja i diskusija
- Izvori i literatura i
- Prilozi

U Izvodu rada kandidatkinja daje koncizan pregled ukupne materije koja čini njegov sadržaj, i time nas ukratko bliže upoznaje sa koracima koji su poduzimani prilikom izrade same magistarske teze.

U Uvodu rada kandidatkinja se ukratko osvrće na razloge zbog kojih je ova tema bila predmet njenog proučavanja, ukazujući na probleme u izučavanju inkluzivnog obrazovanja kao značajan socijalni aspekt koji uključuje ranjive i marginalizovane grupe, a odnosi se na segregaciju i marginalizaciju. Takođe, u ovom dijelu rada nas upoznaje sa strukturom rada.

U prvoj **temi rada** *Teoretski pristup istraživanju/definisanje osnovnih pojmova*, Vuletić govori o problemima terminološkog određenja pojma inkluzija, i daje čitavu lepezu definicija različitih autora/izvora, ukazujući da određenje inkluzije vezan i zavisi od sistema vrijednosti koji promoviše dostupnost različitim resursima, a prije svega se govori

o dostupnosti obrazovanja svim učenicima, bez obzira na njihove potencijale. Za potrebe rada, Vuletić se posebno osvrće na shvatanje i definisanje inkluzije kao filozofije koja nadilazi ideju fizičkog uključivanja i odnosi se na bazične vrijednosti koje promovišu učešće, prijateljstvo i društvenu interakciju koja rezultira osjećajem pripadnosti kod svih aktera u vaspitno-obrazovnom procesu.

U dijelu rada koji se odnosi na *Demografske podatke o RE populaciji u Crnoj Gori*, Vuletić ukazuje, pozivajući se na savremenu i dostupnu literaturu, na neslaganje podataka između zvaničnih brojki i situacije na terenu, stavljajući akcenat na diskrepancu između postojeće pravne legislative i primjene strategija vezanih za inkluzivno obrazovanje, a koje se direktno odnose na socijalnu inkluziju.

Nadalje, u dijelu rada koji ima naslov *Socijalna inkluzija u JUOŠ „Mileva Lajović Lalatović“*, Vuletić daje hronologiju rada škole na polju inkluzije od 2002. do 2018. godine, s posebnim osvrtom koji se tiče školske dokumentacije vezane za učenike RE populacije (polna struktura, redovnost njihovog dolaska na nastavu i uspješnost itd) kao i cijelim setom implementiranih strategija za poboljšanje učeničkih postignuća i smanjenja „dropout-a“.

U Metodološkom okviru rada, precizno je definisana sva aparatura jednog istraživačkog projekta: problem i predmet, cilj i zadaci, istraživačke hipoteze, varijable, metodološki pristup u radu, te karakter i značaj samog istraživanja. Precizira se populacija i uzorak, upotrijebljene metode, tehnike i instrumenti, kao i način obrade podataka. Na osnovu odabranog problema, predmeta i definisanog cilja izadataka, postavljena je glavna hipoteza, od koje se pošlo u radu – *pretpostavlja se da ne postoji bitna razlika između aktuelnog nivoa socijalne integrisanosti učenika RE populacije u III i VI razredu Osnovne škole „Mileva Lajović- Lalatović“ u odnosu na istraživanje iz 2008. godine.* .

Istraživanje je realizovano na uzorku od 118 učenika III razreda, 108 učenika VI razreda, i 30 nastavnika koji izvode nastavu u I i II ciklusu. Nakon obrade i analize prikupljenih rezultata, istraživanjem je odbačena postavljena hipoteza.

U dijelu rada *Obrada i interpretacija rezultata* detaljno su prikazani rezultati obrade prikupljenih podataka, a na temelju toga rađena je i analiza rezultata istraživanja, prema postavljenim zadacima istraživanja.

Poglavlje *Zaključna razmatranja i diskusija* predstavlja svojevrsnu sintezu teorijskih postavki i istraživačkih nalaza rada. Kandidatkinja se analitički osvrće na to da je došlo do pozitivnih pomaka u oblasti socijalne inkluzije RE učenika ali su oni manji od očekivanih. Ovaj rad je pokazao da je socio- ekonomsko stanje u RE zajednici veoma složeno, da se ono reflektuje na učenike koji u školu dolaze iz te zajednice, a da škola nema kapacitete da sama odgovori brojnim potrebama RE učenika u devetogodišnjoj osnovnoj školi „Mileva Lajović Lalatović“. Na temelju tih razmatranja, i analize korišćene literature, daje smjernice u kom pravcu može i treba da se organizuje i realizuje inkluzivno obrazovanje u školi.

Rad je u sadržajnom pogledu inovativan, analitičan, sa mnoštvom suptilnih zapažanja. Rezultati istraživanja koje je sproveda i na njima zasnovana diskusija, ukazuju na duboko promišljanje kandidata na temu podsticanja socijalne inkluzije. Kandidatkinja na kraju rada ukazuje na neophodnost permanentne analize sveukupnog rada škole. Postavlja pitanja na koje odgovore treba dalje tražiti, a tiču se uvažavanja individualnih sposobnosti, interesovanja i razvojnih potreba djeteta, odnosno dosljedno uvažavati principe individualnosti kod djece kako bi se omogućio njihov razvoj u skladu sa njihovim sposobnostima i zakonitostima. Rezultati istraživanja u magistarskom radu *ukazuju na to da se u nedovoljnoj mjeri uvažavaju, poštuju i cijene kulturološke razlike i sličnosti, kao i to da u etosu škole pronalazi značajni prostor za unaprjeđenje rada u pravcu pune socijalne inkluzije učenika.*

Na osnovu iznijetog, Komisija sa zadovoljstvom konstatuje da magistarski rad Danke Vuletić pod naslovom „**Socijalna inkluzija Roma i Egipćana u osnovnoj školi: Studija slučaja u OŠ „Mileva Lajović Lalatović“**“ ispunjava naučne normative koji važe za magistarske teze, te stoga predlaže Vijeću Filozofskog fakulteta Univerziteta Crne Gore da odobri usmenu odbranu rada.

U Nikšiću, novembar 2018.g.

Komisija

Doc.dr Biljana Maslovarić, mentorka

Prof. dr Tatjana Novović, članica

Doc. dr Rade Šarović, član

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
NIKŠIĆ

PRIMLJENO:	9.11.2018.		
ORG. JEB.	BROJ	PRILOG	VRJEDNOST
01	1666		